

Feminismoaren jarduera Globalizazioaren Aurkako Mugimenduan (GAM)

IRATXE PEREA OZERIN

EHUko Nazioarteko Harremanak Saileko ikerlaria

Sarrera

Nazioarteko mugimendu feminista hirurogeiko hamarkadatik aurrera hedatu arren, XVIII. mendearen bukaeran agerikoak ziren egungo feminismoaren lehenengo aztarnak. Kepa Sodupe Nazioarteko Harremanetako katedradunak dioenez, teoria feminista «ez da ezagutzaren soziologiaren arloan gaur egun egindako garapen hutsa», baizik eta «Ilustrazioak utzitako ondarearen parte» (Sodupe, 2003: 196-197). Egia esan, emakumeen eskubideak aldarrikatzeko borrokak dimentsio unibertsala dauka: arraza, klase eta leku ezberdinetako emakumeak lotzen ditu; beraz, erresistentzia transnazionala da.

Izan ere, ikuspuntu estrukturaletik ulertu behar dira emakumeek pairatzen dituzten giza eskubideen urraketak eta diskriminazioa, sistema patriarkalaren ondorioz gertatzen direlako. Gainera, garapen-eredu kapitalista patriarkatuaz baliatu da emakumeak esplotatzeko; hala, egungo borroka feminista kapitalismoaren aurkako erresistentziarekin lotuta dago.

Horiek horrela, funtsezkoa suertatzen da mugimendu feminista eta Globalizazioaren Aurkako Mugimenduaren (GAM) arteko harremana. Ildo horretatik, aztertzeoak dira GAMaren jarduera, agenda zein eragile nagusiak eta feminismoaren ibilbidea globalizazioaren aurkako borrokan. Aldi berean, aipatu bi mugimenduen aldarrikapenak euren testuinguru sozioekonomikoan kokatu behar dira. Horrelako analisiak azaleratzen ditu, batetik, feminismoaren ekarpenak GAMan (ikuspuntu teorikotik zein praktikotik); eta, bestetik, ekintzaile feministek zer-nolako erabilera egiten duten GAMak eskaintzen dituen esparruez.

Globalizazioaren Aurkako Mugimendua (GAM)

Berlingo harresia eraitsi zutenetik aitzina, neoliberalismoa maila globalean nagusitu zen. *Washingtoneko Adostasunaren* bidez sustatutako sistema neoliberalak kapitalismoaren hegonia finkatu zuen, gainontzeko alternatiba politikoak edo sozioekonomikoak baztertuz. Sistema horrek bultzatutako politikek¹ ondorio larriak eragin zituzten nazioarteko gizarte zibilean. Hala, protestak areagotu egin ziren mundu-mailan, eta GAMa eratzeko abagune egokia azaldu zen.

Enara Echart, Sara López eta Kamala Orozco ikerlarien aburuz, laurogeiko hamarkadako azken urteetan finantza-instituzioen aurkako lehenengo mobilizazioak gauzatzen hasi ziren, eta 1992an goi-bilera paraleloak antolatzen (Echart, López eta Orozco, 2005: 96-105). Autore horiek argudiatzen dute 1992tik 2001eko tartera *protestaren zikloa* izan zela. Artean, Gobernu Kanpoko Erakundeak (GKE) ziren eragile sozial nagusiak, baina kritika andana jasotzen zuten instituzioen mendean lan egiteagatik. Beraz, GAMa antolatzeko era berriak —protestaren estrategiak— eta bestelako eragileak —mugimendu herrikoiak— gailendu ziren. Izan ere, 1999an, Seattle hiriko gertakariei esker, protestaren estrategia mailarik gorenera iritsi zen: Munduko Merkataritza Erakundearen (MME) kontrako manifestaldi jendetsuek mun-

du-mailan ikusarazi zuten GAMa, eta hurrengo bi urteetan zehar mobilizazio transnazionalak ugaritu egin ziren, nazioarteko instituzio eta akordio ezberdinak salatuz.

Bestalde, 2001eko urtarrilean, lehenengo Munduko Foro Soziala (MFS) burutu zen Porto Alegren (Brasil). Urte horretan, gainera, ekintzaileak estrategia aldatzeko garaia zela jabetu ziren: batetik, uztailen, Genoako G8 goi-bileraren aurkako manifestazioetan, italiar gobernu eta poliziak oso jarrera bortitzez jokatu eta tiroz hil zuten Carlo Giuliani aktibista; bestetik, irailaren 11n Dorre Bikien kontrako eraso izan zen. Horrenbestez, gizarte-mugimenduekiko errepresioa larriagotu egin zen eta mugimenduak alde batera utzi zuen protesta, aro berriari hasiera emanez: *proposamenaren zikloa* (Echart, López eta Orozco, 2005: 105-113), zeinen helburu nagusia iritzi publikoak mugimenduaren proposamenak ezagutzea den. Orduetik, sentsibilizaziorako lana nagusitu da, eta foroak topagune gisa erabiltzen dira sistema kapitalistaren aurrean irtenbideak zehazteko (Echart, 2008: 105-108).

Hain zuzen ere, proposamenaren estrategiaren defendatzaileek GAMaren adar erreformista osatzen dute. Erreformistak sistema kapitalistan mekanismo arautzaile gehiago sartzearen alde daude, eta uste dute mugimenduaren helburuak instituzioen bitartez lortu ahal dituztela. Hala, euren oinarritzko baliabidea Munduko Foro Soziala (MFS) da (Echart, 2008: 95). Estrategia hori sustatzen dutenen artean agerikoak dira ATTAC (Transakzio Finantzarioak Zergapezearen eta Herritarrei Laguntzearen Aldeko Elkarte) (Pastor, 2002: 58-59), kanpo-zorraren kontrako beste mugimendu batzuk (Pastor, 2002: 62) eta GAMan parte hartzen duten GKE gehienak (Echart, 2008: 95).

Aitzitik, protestaren aldekoek, eraldaketa soziala lortzeko, ezinbestekotzat jotzen dute kapitalismoa bertan behera uztea, sistema hori erreformatzea ezinezkoa baita; izan ere, protesta bera estrategia politiko gisa baliatzen dute. Oro har, ardatz horretan adar autonomista eta adar sozialista kokatzen dira.

Adar sozialista marxismo klasikoan —batez ere, Trotski-
ren tradizioan— oinarrituta dago; bada, talde sozialista ho-
riek jatorria daukate 1989 urtearen ostean Mendebaldeko
Europan bizirik iraun zuen ezker iraultzailean (Callinicos,
2003: 67-86).

Adar autonomista, bere aldetik, erresistentziak eratzeko
modu berri gisa azaltzen da. Autonomistek estatuen botere
zentralizatua ukatzen dute, borrokak deszentralizatua izan
behar duela mantenduz. Adar horretako eragile nagusia As-
kapen Nazionalerako Armada Zapatista (EZLN) da. Izan ere,
GAMaren erroak ulertzeko kontuan hartzekoa da, 1994ko
urtarrilean, Ipar Amerikako Merkataritza Askeko Akordioa-
ren (NAFTA) aurka gauzatu zen altxamendu zapatista, Txia-
pasko mexikar estatuan. Zapatismoak sustatu zuen Neolibe-
ralismoaren Aurkako eta Gizakien Aldeko Topaketa Interga-
laktikoen ondorioz, zehazki, Herrien Ekintza Globala (HEG)
eratu zen. Protesta-adarraren ordezkaria den sare horretan,
munduko kolektibo ezberdinek parte hartzen dute: ekolo-
gistikak, feministak, okupatzaileak, nekazariak, langabeak eta
abarrek (Echart, López eta Orozco, 2005: 101-102).

Horrez gain, protestaren estrategiarekin bat egiten duten
beste gako-sareak Emakumeen Mundu Martxa (EMM) eta
La Vía Campesina dira. La Vía Campesinari dagokionez,
1993an agertu zen, eta nekazaritza-erakundeek osatzen du-
te. Bere sortzaileen artean Brasilgo Lurrik Gabeko Mugi-
mendua (MST) dago; eta, elkarrekin, MMEren aurkako
kanpaina asko antolatu dituzte.²

Nolanahi ere, protesta-adarrek eta erreformistek elkarren
ondoan lan egiten dute GAMaren helburuak gauzatzeko:
esparru berdinetan azaltzen dira —protestaren aldekoek,
adibidez, MFSetan ere parte hartzen dute—, eta elkarlan
horri esker eraginkorragoak dira biak (Echart, López eta
Orozco, 2005: 60-61).

José María Antentas eta Esther Vivas adituen arabera, bai-
na, 2003an eta 2004an GAMaren protagonismoa gutxitu egin
zen. Erresistentziak ugaritu baziren ere —Latinoamerikan,

batik bat—, mugimendu ezberdinak ez zeuden koordinatuta maila globalean, hasierako urteetan moduan (Antentas eta Vivas, 2009: 35-37). Izan ere, mugimenduaren jazarpena eta ahultzea larriagotu ziren eta, aldi berean, instituzio ofizialek ekintzaileen aldarrikapenak bereganatu zituzten hauteskunde-helburu hutsekin; hala, bi joera gauzatu ziren GAMan: proposamenaren adarra desmobilizatu egin zen, instituzio ofizialen baitan lan eginez; eta, protestaren adarrak, berriz, tokiko testuinguruetara eramane zituen borrokak, gai-arlo jakinen arabera arituz (Echart, López eta Orozco, 2005: 217).

GAMaren arlo nagusiei helduta, orokorki, zortzi lan-lerro hauek bereiz daitezke:

1. *Feminismoa*.
2. *Ekologismoa*, zeinek honako arazo globalak nabarmentzen dituen: merkatu nazionalen babes-eza; nekazaritza intentsiboan enpresa transnazionalak erabiltzen dituzten teknikak (transgenikoen kontrako borroka, esaterako, pisu handikoa da GAMan); uraren gabezia; herrialde aberatsen zor ekologikoa herrialde txiroekin; klima aldaketa; deforestazioa; energia nuklearra; edota legez kanpoko arrantza eta itsasoen ustiapena, besteak beste.
3. *Indigenismoa eta lurra berreskuratzeko borroka*; izan ere, mobilizazio indigenak eta elikadura-burujabetzaren aldeko mugimenduek gero eta protagonismo handiagoa daukate.
4. *Antimilitarismoa* gatazkak konpontzeko armada erabiltzearen —eta armada bera existitzearen— aurka dago. Tradizio handiko mugimendua da eta mobilizazioa bultzatzeko sekulako ahalmena du.
5. *Giza eskubideen aldeko arloak* salatzen ditu errepresioa, torturak, jazarpen politikoa edo legez kanpoko atxiloketak. Gaur egun, espresuki lantzen dira terrorismoaren aitzakiarekin estatuak bultzatzen dituzten eskubide politikoen eta zibilen urraketak.
6. *Enpresa transnazionalen aurkako ardatzak* adierazten du korporazio horiek kontrolik gabe jarduten dutela

etekinak lortzeko, lan-baldintzak okerrera bultzatuz eta ingurumen-kalteak eraginez.

7. Etengabeko kapital-metaketak sortu dituen *finantza merkatuak* ere gaitzesten dira. Espekulazioa eta finantza-krisiak saihesteko, ekintzaile horiek proposatzen dute horrelako transakzioak mugatu eta arautu behar direla, baita nazioarteko *finantza-instituzioak* erreformatu ere.
8. *Garapenerako lankidetzak eta kanpo-zorraren lerroak* salatzen du lankidetzarako dirua eskasa dela; areago, mantentzen du, benefizentzia baino, ongizatea lortu behar dela. Hala, beharrezkotzat jotzen dute lankidetzak-eredua guztiz aldatzea. Batetik, kanpo-zorra erabat barkatzea eskatzen dute; bestetik, beste mekanismo batzuk —Tobin tasa, %0,7 edo ondare-zerga, alegia— eta garapen-logika ezberdina —sektore estrategikoak nazionalizatuz, adibidez— sartzea (Echart, López eta Orozco, 2005: 186-206).

Echart, López eta Orozcoren esanetan, GAMaren garaipen nagusia izan da gai horiek nazioarteko erkidegoaren eztabaidan ezartzea, neoliberalismoak eraikitako «isiltasunaren harreria» apurtuz (Echart, López eta Orozco, 2005: 217-218). Areago, 2008an hasitako sistema-krisiak kapitalismoaren alderik suntsigarriena azaleratzen du, globalizazio kapitalistaren kontrako diskurtsoarentzat abagune aproposa berriro zabalduz (Antentas eta Vivas, 2009: 37-40). Testuinguru horretan, hain zuzen, neoliberalismoaren aurkako mobilizazioen bigarren bolada zertu da, 90etan gertatutakoaren antzekoa: hala nola, *udaberri arabiarra*; *Oxia* eta ikasleen protesta indartsuak Grezian; *M-15a* Espainian, Italian eta beste europar herrialde batzuetan; edota *Occupy* mugimenduak Estatu Batuetan eta Kanadan (Wallerstein, 2011: 22). Antentas eta Vivasek erronkatzat hartzen dute erresistentzia horiek koordinatzea nazioarte-mailan, 2011ko abenduaren 15eko protesta-ekimen globalak ahalegin esanguratsua izanda (Antentas eta Vivas, 2011: 26).

Testuinguru sozioekonomikoa, ekonomia feministaren ikuspegitik

GAMan parte hartzen duten erakundeak eta gizarte-mugimenduak euren herrialdeetako testuinguruetan sortzen dira, eta jatorria borroka anitzetan daukate; hortaz, ideologia eta militantzia ezberdinetako kolektiboak dira (Echart, 2008: 92-94). Dena den, Naomi Klein ekintzaileak azpimarratzen duenez, mugimendua hurbiletik begiratzuz gero, agerikoa da talde horiek guztiak arazo berberak salatzen ari direla (Klein 2004: 4). Izan ere, gaitz horiek eragiten dituen estruktura sozioekonomikoa bera gaitzesten dute. Hala, lehen banatuta jarduten zuten erresistentziak mugimendu berean batu dira (GAMan) kapitalista zein patriarkala den sistemari aurre egiteko. Alex Callinicos teoriarari politikoaren arabera, hain zuzen, GAMaren ezaugarria da arazo horien egiturazko iturburuaz jabetzea (Callinicos, 2003: 13-16). Beraz, mugimendu horien nondik norakoak ulertzeko gakoak da sistema hori aztertzea.

Heidi Hartmann ekonomialariaren ustez, marxismoak garapen historiko kapitalistaren inguruko analisirik egokiena eskaintzen badu ere, ez du generoa kontuan hartzen. Teoriarari marxistek salatu dute kapitalismoaren ondorioz emakumeek bizi duten zapalkuntza, baina ez dute patriarkatuaren eragina aintzat hartu (Hartmann, 1980: 4-9). Halaber, Amaia Pérez de Orozco ekonomialari feministak argudiatzen du marxismoa, beste korrante politiko-ekonomikoak bezala, androzentrikoa dela (Pérez de Orozco, 2006: 7-11). Cristina Carrascoaren hitzetan, teoria ekonomiko tradizionalak mundu publikoa jorratu dute unibertsala bailitzan, emakumeen lana (mundu pribatuan gertatzen dena) alde batera utziz (Carrasco, 2003: 29-32). Testuinguru horretan, ezinbestekoa suertatzen da ekonomia feministaren ikuspegia.

Pérez de Orozcoren aburuz, pentsaera-korrante horrek teoria ekonomiko klasiko guztiak zalantzan jartzen ditu, meta-keta-logika androzentrikoa erabat baztertu behar dela adie-

raziz: «[ekonomia feministaren] azken helburua metaketa-logikaren aurkako borrokarekin lotuta egongo litzateke; logika horrek generoen arteko hierarkia ezartzeko sistemarekin duen harremana jorratuz» (Pérez de Orozco, 2006: 260).

Hierarkiak ezartzeko sistemari helduta, Hartmannek patriarkatua honela definitzen du: «oinarri materiala duten gizonen arteko gizarte-harremanak; hierarkikoak badira ere, gizarte-harreman horiek sortzen dituzte emakumeak menderatzeko gizonen arteko interdependentziak eta elkartasunak». Oinarri material hori, bere aldetik, «emakumeen lana kontrolatzeko gizonei aukera ematen dieten estruktura sozial guztietan ezartzen da». Estruktura horien osagaiak dira ezkontza heterosexualak, emakumeek egindako zaintzarena, emakumeen mendekotasun ekonomikoa, Estatuak, eta gizonen arteko harremanetan oinarritutako instituzio batzuk: «elkarteak, kirolak, sindikatuak, ogibideak, unibertsi-tateak, elizak, korporazioak eta armada» (Hartmann, 1980: 12-13).

Hori dela eta, patriarkatua ez da kapitalismora mugatzen, feudalismoa edo sozialismoa bezalako sistema sozialak patriarkalak izan dira; halere, agerikoa da kapitalismoa patriarkatura moldatzen dela, eta gizarte-estruktura ezberdin horiek iraun dezaten laguntzen duela (Hartmann, 1980: 14-15).

Horren harira, Maria Mies soziologo feministak defendatzen du feminismoak, bere aldetik, gizarte-klaseak aintzat hartu behar dituela, baita lanaren nazioarteko zatiketa eta inperialismoa ere. Emakumeen egoera ezberdinari heltzeko beharrezkoa da gizarte-harremanen testuinguru orokorrean kokatzea; hau da, «kapital-metaketak sustatutako lan-zatiketa globalaren testuinguruan» (Mies, 1986: 1-2).

Miesek dioenez, lan-zatiketaren ezberdintasunaren inguruan eskola tradizionalak eskaintzen zituzten azalpen guztiak biologikoki mugatuta zeuden (Mies, 1986: 44-45). Marxek berak *lan produktiborako* proposatu zuen definizioak ezkututzen du emakumeen *produktiboa ez den lana*, plusbalioa sortzen ez duelako. Gizarte-arloaren ordez marxis-

mo klasikoak lan hori naturaren arloan ezartzen du, analisi ekonomikorako *lan produktiboa* soilik aintzat hartuz.

Autore feminista horren irudiko, ordea, ekoizpen-prozesu kapitalistak bi lan mota ditu zutabe: soldatarik gabeko langileen *superesplotazioa* (batez ere, emakumeen *produktiboa ez den lana*, alegia, zaintza-lana, etxeko lana edo lan erreproduktiboa), eta soldatako langileen esplotazioa (emakumeen lanean sostengatzen dena). Lehenak *superesplotazioa* izendatzen du plusbalioaren jabetze kapitalistarik ere ez dagoelako; emakumeen lana indarrez edo behartzeko baliabideen bidez bereganatzen da, soldata ordaindu barik (Mies, 1986: 48-49).

Miesek azaldutakoaren arabera, nazioarte-mailan, politika sexistak erabili da gizarte eta klase guztiak ekoizpen kapitalistak bultzatzen dituen harremanen mendean kokatzeko. Prozesu horretan, autore horrek bi joera azpimarratzen ditu. Batetik, lan-indarrik merkeena bilatzean, industriak eta enpresa nagusiek herrialde txiroetako emakumeak baliatu dituzte, euren lana gizonena baino are merkeago erosten delako. Bestetik, herrialde aberatsetan, kapitalismoak sustatzen duen ekoizpen ugaria saltzeko, emakumeen kontsumoa bultzatu da; hala, emakumeen lanaren balioespina ezkutatu den heinean, kontsumitzaile bilakatzeko, euren rola ama, etxeokandrea eta sexu-objektu gisa nabarmendu da.

Laburbilduz, kapitalismoak patriarkatuak sustatzen dituen harreman ezberdinak baliatzen ditu kapital-metaketa eta etekinak sustatzeko, emakumeen *superesplotazioa* aprobetxatuz; beraz, Sira del Río autore feministak dioenez, patriarkatuaren kontrako borroka ezin da gauzatu kapitalismoaren aukako borrokatik aparte (Río, 2003: 187-188).

Feminismoaren ibilbidea globalizazioaren aurkako mugimenduan

Feministek, tradizio handiko borrokari esker, lortu dute euren aldarrikapen batzuk nazioarteko agendan kokatzea. Sonia E. Álvarez, Nalu Faria eta Miriam Nobre ekintzaileen ara-

bera, 1990eko hamarkadatik aurrera mugimendu feminista-ren parte-hartzea nazioarteko politikaren esparru ofizialetan —Nazio Batuen Erakundeak (NBE) bultzatutakoetan, batik bat— areagotu egin zen. Edonola ere, feministak jabetu ziren globalizazio neoliberalaren aurreratzeak galarazten zuela benetako aldaketak eragitea emakumeen errealitateetan; beraz, *Washingtoneko Adostasunaren* politiken kontra, mundu-mailan, erresistentzia ezberdinak azaldu zirenean, ekintzaile feminista asko sartu ziren osatu berria zen «mugimenduen mugimenduan» (Álvarez, Faria eta Nobre, 2004: 199-201).

Oro har, feministen parte-hartze hori modu ezberdinetan eratzen da. Batetik, ardatz zehatz gisa, euren aldarrikapenak era autonomoan lantzen dituzte GAMaren zenbait esparrutan; bestetik, genero-ikuspegia zeharka txertatzen dute gainerako lan-ildoen eztabaidetan, ekintzetan edo adierazpenetan. Halaber, feministek presioa egiten dute GAMaren antolakuntzan generoari heltzeko: foro edo organoen osara betetzean emakumeak egotea, sexista ez den hizkera erabiltzea, edo harremanetan eredu patriarkalak alde batera uztea, alegia (Echart, López eta Orozco, 2005: 187-188).

Hain zuzen ere, GAMaren sare feminista nagusi bat aipatutako Emakumeen Mundu Martxa (EMM) da. Janet Conway adituaren arabera, EMMren diskurtsoa eta praktika erreferente egokiak dira MFSean parte hartzen duten feminismo ezberdinak irudikatzeko (Conway 2007: 50).

Lehendabiziko Emakumeen Mundu Martxa 2000n gertatu zen, Quebecen, 1995ean egindako martxa feminista adibide hartuta. Geroztik, EMMk jarduten du «kapitalismoaren eta inperialismoaren aurkako nazioarteko gizarte-mugimendu feminista gisa, tokiko borroketan eta testuinguruetan errotuta, eta klase-borrokarekin lotuta» (Marcha Mundial de las Mujeres, 2008: 4).

EMMk MFS guztietan parte hartu du, gai askoren inguruko tailerrak eta hitzaldiak antolatuz, baita zenbait ekimen ere. Mugimendu Sozialen Asanbladaren sorreran, adibidez, EMMk berebiziko garrantzia izan zuen eta Nazioarteko Kon-

tseiluaren —MFSa bideratzen duen organoa— partaideak dira. Era berean, presentzia izan dute nazioarteko gizarte-mobilizazioetan eta globalizazio neoliberalaren kontrako esparruetan: G8 goi-bileraren aurkako Evianeko protestetan (2003ko ekainean), MMEren aurrean alternatibak bilatzeko Herri Foroan Cancunen (2003ko irailean) edo Iraken kontrako manifestaldietan, besteak beste (Conway, 2007: 54).

Azkenaldian, EMMk beste sare batzuekin batera parte hartu du MFSetan: REMTE (Ekonomia Eraldatzeko Emakumeen Latinoamerikar Sarea), ALAI-Mujeres (Informazioko Latinoamerikar Agentziaren Emakumeak), Diálogo Sur-Sur LGBT (Lesbiana, Gay, Bisexual eta Transexualen Hegoalde-Hegoalde Elkarrizketa) eta La Vía Campesinaren Emakumeak taldeekin. Deigarria da EMMren kide diren gizarte-mugimendu asko mistoak direla —gizonek ere osatzen dute, eta ardatz nagusia ez da feminismoa—, feminista izatea ez delako aurretiazko baldintza sare horretan sartzeko (Nobre eta Trout, 2008: 147). Izan ere, EMMk lehentasuntzat hartzen du bestelako mugimenduetatik (kanpo-zorren eta merkataritza askearen aurkakoa, sindikala, arrazakeriaren kontrakoa, nekazariena, indigena edo sexu-aniztasunaren aldekoa) datozen emakumeekin loturak sortzea, euren diskurtso feminista bera partekatzen ez badute ere (Conway, 2011: 162-163). Hala, borroka horietan EMMk feminismoaren ikuspuntua eskaintzen du, emakumeen papera ikusaraziz, eta, aldi berean, kolektibo horien ibilbideen bitartez, feminismoa bera indartuz (Marcha Mundial de las Mujeres, 2008: 34-35).

EMMren estrategia internazionalista horretan, nahiz mugimenduak duen kapitalismoaren eta inperialismoaren kontrako jarreran, sumatzen da feminismo sozialistaren ondarea. Era berean, nabaria da GAMaren adar autonomistak sustatzen duen borroka deszentralizatuaren kutsua.

Halaber, EMMk ezinbestekotzat du esparru publikoen erabilera presio politikorako tresna estrategiko gisa, uste baitute mobilizazioak eta kale-ekintzak oinarrizkoak direla aldaketak lortzeko (Marcha Mundial de las Mujeres, 2008: 35).

EMMz gain, hainbat mugimenduk osatzen dute GAMaren arlo feminista, hala nola, Marcosur Artikulazio Feminista (AFM), Aro Berrirako Emakumeekin Alternatiben Garapena (DAWN) edo Justizia Ekonomikorako Emakumeen Nazioarteko Elkarte (WICEJ).

Globalizazioaren aurkako agendari dagokionez, Gizarte Mugimenduen Asanbladak, 2003ko adierazpenean, esate baterako, emakumeen kontrako indarkeria, esplotazioa eta emakumezko pobrezia salatu zituen. Areago, «sexismoan, arrazakerian eta bortizkerian oinarrituta dagoen sistema sozioekonomikoa, patriarkatuaren nahiz kapitalaren interesak defendatzen dituena» gaitzetsi zuen (Foro Social Mundial, 2002). Orobat, 2011ko adierazpenean berriro jorratu zen patriarkatuaren kontrako borroka, zehazki, indarkeria matxista azpimarratuz. Bertan, ekintzaileek hurrengo kezkek zeratu zituzten: okupazio militarren testuinguruetan emakumeekiko biolentzia, emakume ekintzaileen aurkako bortizkeria, etxeko eta sexu-indarkeria, emakumeak salgai gisa tratatzea, euren gorputzen burujabetza ez onartzea eta emakumeekin zein haurrekin trafikatzeta (Foro Social Mundial, 2011).

Hala eta guztiz ere, Cristina Carrasco ekonomialariak dioenez, esanguratsua da emakumeek historikoki egin duten zaintza-lana —mugimendu feministaren funtsezko lan-ildo dena— ikusezina izan dela bai zientzia ekonomikoan bai GAMak sustatutako kritikan (Carrasco, 2003: 33-34). Globalizazioaren kalteei helduta, adibidez, ez da aipatzen *zaintza-lanaren globalizazioa*, hau da, emakume-etorkinen erabilera herrialde aberatsetan lan erreproduktiboa gauzatzeko (Carrasco, 2003: 40-42).

Ildo berean, Magdalena Leónen irudiko, mundu publikoan (*lan produktiboan*) zein pribatuan (*lan erreproduktiboan*) berdintasuna bilatzeak oinarritu behar ditu GAMaren ekimen eta kanpaina guztiak; dena den, Leónek gaitzesten du lan-lerro hori ez dela agertzen mugimenduaren aldarrikapen nagusien artean (León, 2003: 26-28).

Angela Miles teorialari feministaren esanetan, eraldaketa-rako feminismoak sistema osoa baztertu behar du. Milesek ezinbestekotzat hartzen du arlo eta aldarrikapen guztiak emakumeen ikuspuntutik jorratzea, sistema eraldatzeko borrokan teoria feministaren ikuspegia kontuan hartzekoa delako (Miles, 2000: 8-9).

Bestalde, feminismoak MFSetan izan duen presentziari dagokionez, Conwayen aburuz, emakumeak nabarmen ageri arren, askotan, lidergoan eta garrantzi handiko eztabaidetan alde batera utzita azaldu dira (Conway, 2007: 55-59). Feministek, hain zuzen, salatu dute MFSak hierarkiak erreproduzitzen dituela, hizlari eta liderren roletan gizonak gailentzen direlako. Horrez gain, jakinarazi dute ikuspegi feministak ez direla aintzat hartzen eta foroan esparruetan jarrera sexistak ere egon direla. Horregatik, talde eta sare feministek ondorioztatzen dute euren parte-hartzeak kritikoa eta, batzuen arabera, autonomoa izan behar duela (Conway, 2007: 62).

Ondorioak

Esandakoa kontuan hartuta, GAMan parte hartzen duten feministek teoria eta praktika feminista proposatzen dute kapitalista zein patriarkala den sistemari aurre egiteko. Izan ere, helburu horrek zehaztu ditu mugimendu feministaren jarrera, estrategiak eta agenda GAMaren kide gisa.

Arestian esan bezala, GAMaren erdiespen garrantzitsua izan da munduko injustizia eta ezberdintasunak garapen-eredu bereziak sortzen dituela jabetzea. Dena den, maila teorikoan, mugimendu horrek kapitalismoari buruz egindako kritikak marxismo klasikoaren eragina jasotzen du, eta analisi marxista tradizionalak ez diote generoari erreparatu ikuspuntu feministatik. Feministek premiazkotzat jotzen dute GAMak patriarkatu eta kapitalismoaren arteko harremana gogoan hartzea, egitura kapitalistaren aurkako borroka historikoak ezkutatu egin duelako sistema horren mende emakumeek espresuki pairatu duten zapalkuntza.

Horrelako ikuspegi feministak agerian uzten du kapitalismoaren ibilbidean zehar emakumeek izan duten rola eragile ekonomiko gisa. Ikasketa ekonomiko androzentrikoek ez dute emakumeen lana aintzat hartu, mundu publikoan geratzen dena besterik ez baitute aztertu. Ekonomia feministak, baina, helburutzat jotzen du historian zehar galdutako analisi hori berreskuratzea; berdintasuna lortzeko mundu publikoa zein pribatua beste era batean antolatu behar dira. GAMak aldarrikatzen duen mundu alternatibo horretan, patriarkatua kanporatu behar da, bizitzarako hain garrantzitsua den emakumeen lanari funtsezko rola emanaz.

Aipatu bezala, mugimendu feministaren jomuga da garen-eredu kapitalistak eta patriarkalak sortzen duen sistema osoa baztertea; eta, horretarako, beharrezkoa da arlo guztiak feminismoaren ikuspuntutik lantzea.

Hasteko, ekologian eta elikadura-burujabetzan, feminismoak berebiziko protagonismoa du, emakumeen nekazaritza-lan tradizionala aldarrikatzen duelako. Latinoamerikan eratu diren lurra defendatzeko erresistentzia-mugimenduetan, hain zuzen, emakumeek garrantzizko papera dute. Horren isla dira mugimendu ekofeminista edo La Vía Campesinaren elkartasuna EMMrekin.

Era berean, antimilitarismoaren ildoan, lehen esan bezala, feministek salatzen dituzte lurralde okupatuetan emakumeek pairatutako indarkeria eta sexu-erasoak; izan ere, gatazka armatuetan emakumeen gorputzak guda-arma eta harrapakin gisa erabiltzen dira erabateko zigorgabetasunarekin.

Beste aldetik, giza eskubideei helduta, aitortu dira emakume-ekintzaileen aurkako indarkeria, biolentzia matxista, zein emakumeen ugalketa-eskubideak, alegia. Beraz, ezinezkoa da arlo hori lantzea emakumeek emakumeak izateagatik jasaten dituzten giza eskubideen urraketak jorratu barik.

Halaber, mugimendu feministak rol nabarmena izan du globalizazio neoliberalaren eta enpresa transnazionalen aurkako borrokan. Ameriketako Merkataritza Askeko Eremuaren (ALCA) kontrako mobilizazioetan, esaterako, feminis-

tek presentzia nagusia izan zuten (Faria, 2003: 8). Izan ere, lurrarekin aipatu lotura tradizionalari esker, emakumeen kolektiboek etengabe ohartarazi dute transnazionalen jokaeraz: hala nola, salatu dute transgenikoen edo toxikoak diren produktuen erabilera eta praktika horien ondorio larriak lurtean zein tokiko komunitate indigenen artean.

Azkenik, finantza- eta ekonomia-krisiaren aldetik, egungo gobernuak bultzatzen ari diren murrizketek, batez ere, emakumeak jotzen dituzte. Estatuak bere gain hartzen ez duen zaintza-lana emakumeen ardura bilakatzen da, euren lana bikoiztuz. Gainera, etxetik kanpoko lanpostuetan emakumeek baldintza ezberdinei eta lan-jokabide sexistei aurre egin behar diete.

Esanak esan, EMMren moduko mugimenduek ulertzen dute horrelako borroka estrukturala eta zeharkako parte-hartzea eratzeko premiazkoa dela beste mugimenduekin —mistoak ere— elkartasuna sortzea. Horretarako, GAMak eskaintzen dituen nazioarteko esparruak —MFSa, eskualdeko edo tokiko foroak, zein mobilizazio globalak eta lokalak— paregabeko aukerak dira. Hala, mugimendu feminista baliatzen da proposamenaren eta protestaren adarrek antolatzen dituzten ekimenez sareak eraikitzeko, bi helburu lortu nahian: batetik, GAMaren borroka guztietan ikuspegi feminista txertatzea; bestetik, gizarte-mugimendu mistoak bultzatzea aipatu aldarrikapenak eta ikuspuntuak kontuan hartzera euren agendetan eta lan-lerroetan.

Bukatzeko, MFSa bezalako esparru transnazional alternatiboek, batzuetan, egungo gizartearen hierarkiak eta harreman patriarkalak erreproduzitzen dituzte; beraz, mugimendu feministak GAMaren barnean ideia eta jokabide androzentriko horiek baztertzea du erronka.¶

Glosarioa

Nazioarteko erakundeak

ALCA: Ameriketako Merkataritza Askeko Eremua
G8: munduko zortzi estatu industrializatuen koalizioa (Frantzia, Alemania, Italia, Japonia, Erresuma Batua, Estatu Batuak, Errusia eta Kanada)
MB: Munduko Bankua
MME: Munduko Merkataritza Erakundea
NDF: Nazioarteko Diru Funtza

Gizarte-mugimenduak

ALAI-Mujeres: Informazioko Latinoamerikar Agentziaren Emakumeak
ATTAC: Transakzio Finantzarioak Zergapetzearen eta Herritarrei Laguntzearen Aldeko Elkarte
Diálogos Sur-Sur LGBT: globalizazioaren testuinguruan, Hegoaldeko ikuspuntutik Lesbiana, Gay, Bisexual eta Transexualen eskubideak aldarrikatzeko esparrua
EZLN: Askapen Nazionalerako Armada Zapatista
GAM: Globalizazioaren Aurkako Mugimendua
HEG: Herrien Ekintza Globala
La Via Campesinaren Emakumeak: La Vía Campesina sarearen emakumeen arloa
MST: Lurrik Gabeko Mugimendua

Mugimendu feministak

AFM: Marcosur Artikulazio Feminista
DAWN: Aro Berrirako Emakumeekin Alternatiben Garapena
EMM: Emakumeen Mundu Martxa
REMTE: Ekonomia Eraldatzeko Emakumeen Latinoamerikar Sarea
WICEJ: Justizia Ekonomikorako Emakumeen Nazioarteko Elkarte

Bestelakoak

GKE: Gobernu Kanpoko Erakundea
LGBT: Lesbiana, Gay, Bisexual eta Transexualen kolektiboa
MFS: Munduko Foro Soziala
NAFTA: Ipar Amerikako Merkataritza Askeko Akordioa
Neoliberalismoaren Aurkako eta Gizakien Aldeko Topaketa Intergalaktikoak: mugimendu zapatistak mundu-mailan antolatutako topaketak gizarte-mugimenduak biltzeko
Washingtoneko Adostasuna: John Williamson ekonomialariak 1989an ezarritako kontzeptua, zeinek adierazten baititu Washingtonek oinarritzotzat jo zituen hamar agindu ekonomikoak Latinoamerikako herrialdeetan garapena bultzatzeko. Printzipio horiek politika eta ekonomia neoliberalen esanguratsua dira.

1. Laurogeiko hamarkadan Ronald Reaganek eta Margaret Thatcherrek ezarritako merkatu askeko akordioen hedapena nazioarte-mailan; pribatizazioak herrialde aberatsetan; Nazioarteko Diru Funtsak (NDF) eta Munduko Bankuak (MB) herrialde txiroetan sartu zituzten *egokitzapen estruktural*-eko programak; Estatu Batuek, bereziki, bultzatu zituzten *shock-terapia* deitutako politikak, Ekialde eta Erdialdeko Europako herrialdeak merkatu askeko sisteman berehala sartzeko; edota baliabide naturalak bereganatzeko gatazka armatuak.
2. EMMn hirugarren atalean sakonduko da.

Bibliografia

- Antentas, José María eta Vivas, Esther, «De Seattle a la crisis global», *Viento Sur* 107, 2009, 30-40.
- Antentas, José María eta Vivas, Esther, «Globalizar las resistencias indignadas», *América Latina en Movimiento* 471, «De indignaciones y alternativas», 2011, 24-26.
- Álvarez, Sonia; Faria, Nalu eta Nobre, Miriam, «Another (Also Feminist) World is Possible», in Jai Sen et al. (arg.) (2004), 199-206.
- Callinicos, Alex, *An Anti-Capitalist Manifesto*. Cambridge. Polity Press, 2003.
- Carrasco, Cristina, «Para otra economía: una visión desde la economía feminista», in Nalu Faria (arg.) (2003), 29-43.
- Conway, Janet, «Transnational Feminisms and the World Social Forum: Encounters and Transformations in Antiglobalization Spaces», *Journal of International Women's Studies* 8/3, 2007, 49-70.
- Conway, Janet, «Troubling Transnational Feminism(s): Contesting the Future of Feminism at the World Social Forum», in Pascale Dufour et al. (arg.) (2011), 149-172.
- Dufour, Pascale; Masson, Dominique eta Caouette, Dominique (arg.), *Transnationalizing Women's Movements: Solidarities Beyond Borders*. Vancouver. University of British Columbia Press, 2011.
- Echart, Enara, *Movimientos sociales y relaciones internacionales. La irrupción de un nuevo actor*. Madril. Catarata eta Instituto Universitario de Desarrollo y Cooperación (Universidad Complutense de Madrid), 2008.
- Echart, Enara; López, Sara eta Orozco, Kamala, *Origen, protestas y propuestas del movimiento antiglobalización*. Madril. Catarata eta Instituto Universitario de Desarrollo y Cooperación (Universidad Complutense de Madrid), 2005.
- Faria, Nalu (arg.), *Construir la igualdad. Debates feministas en el Foro Social Mundial*. Lima. REMTE (Red Latinoamericana Mujeres Transformando la Economía), 2003.

- Foro Social Mundial 2002, «Porto Alegre II: Declaración de los movimientos sociales. Resistencia contra el neoliberalismo, el militarismo y la guerra: por la paz y la justicia social», Porto Alegre, 2002 (<http://alainet.org/active/1720>).
- Foro Social Mundial 2011, «Declaración Final de la Asamblea de los Movimientos Sociales», Dakar, 2011 (<http://fsm2011.org/es/declaracion-de-la-asamblea-de-los-movimientos-sociales>).
- Hartmann, Heidi I., «Un matrimonio mal avenido: hacia una unión más progresiva entre marxismo y feminismo», *Zona Abierta* 24, 1980, 85-114.
- Klein, Naomi, *No logo: el poder de las marcas*. Bartzelona. Paidós, 2004.
- León, Magdalena, «Pleno empleo y el trabajo de las mujeres», in Nalu Faria (arg.) (2003), 19-28.
- Marcha Mundial de las Mujeres, *Una década de lucha internacional feminista. 1998-2008*. Sao Paulo. SOF (Sempreviva Organizaçao Feminista), 2008 (www.marchemondiale.org/publications/libro1998-2008/es).
- Mies, Maria, *Patriarchy and Accumulation on a World Scale*. Londres. Zed Books, 1986.
- Miles, Angela, «Local Activisms, Global Feminisms and the Struggle Against Globalization», *Canadian Woman Studies/Les Cahiers de la Femme* 20/3, 2000, 6-10.
- Morán, Agustín (arg.), *El movimiento antiglobalización en su laberinto. Entre la «nube de mosquitos» y la izquierda parlamentaria*. Madril. Catarata, 2003.
- Nobre, Miriam eta Trout, Wilhelmina, «Feminismo en la construcción colectiva de alternativas», *Contexto Latinoamericano: Revista de Análisis Político* 7, 2008, 148-155.
- Pastor, Jaime, *Qué son los movimientos antiglobalización. Seattle, Génova, Porto Alegre... Los diferentes grupos y sus propuestas. El debate después del 11/09*. Bartzelona. RBA, 2002.
- Pérez de Orozco, Amaia, *Perspectivas feministas en torno a la economía: el caso de los cuidados*. Madril. Consejo Económico y Social, 2006.
- Río, Sira del, «Globalización y feminismo», in Agustín Morán (arg.) (2003), 187-212.
- Sen, Jai; Anand, Anita; Escobar, Arturo eta Waterman, Peter (arg.), *World Social Forum: Challenging Empires*. New Delhi. The Viveka Foundation, 2004.
- Sodupe, Kepa, *La teoría de las relaciones internacionales a comienzos del siglo XXI*, Leioa. Euskal Herriko Unibertsitateko Argitalpen Zerbitzua, 2003.
- Wallerstein, Immanuel, «Un nuevo aliento para el movimiento global por la justicia social», *América Latina en Movimiento* 471, «De indignaciones y alternativas», 2011, 22-23.